

1.4. Результати наукової діяльності науково-дослідних установ, вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів і закладів післядипломної освіти, підпорядкованих Міністерству охорони здоров'я України

Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України, затвердженої Указом Президента України № 1313/2000 р. від 07.12.2000 р., визначено роль медичної науки у реалізації інноваційної та кадрової політики у галузі.

Галузева медична наука є невід'ємною складовою системи охорони здоров'я. Її основні зусилля спрямовані на забезпечення наукового обґрунтування розвитку галузі, вирішення нагальних потреб практики, отримання конкурентоспроможних результатів наукових досліджень, використання яких сприяло б поліпшенню показників здоров'я населення і діяльності ЛПЗ країни.

Науковий потенціал галузі охорони здоров'я у 2009 р. представлено 23 НДУ, 15 вищими медичними (фармацевтичним) навчальними закладами та 3 закладами післядипломної освіти та 3 закладами післядипломної освіти (ВМНЗ), в яких працює понад 13 тис. науковців, з них близько 2000 докторів наук і 8000 кандидатів наук.

Фундаментальні та прикладні наукові розробки виконуються відповідно до пріоритетних напрямів розвитку медичної науки і потреб охорони здоров'я. Це – проблеми серцево-судинної та онкологічної патології, охорони материнства і дитинства, профілактики і лікування інфекційних хвороб, травматології та ортопедії, збереження психічного здоров'я населення, запобігання негативному впливу навколишнього середовища на здоров'я людей, створення вітчизняних лікарських засобів, нової медичної техніки тощо.

Наукові дослідження, які виконуються в галузі охорони здоров'я в рамках фундаментальних і прикладних розробок у сфері профілактичної та клінічної медицини, наукових частин державних цільових програм, державного замовлення на науково-технічну продукцію, спрямовані на розробку нових та удосконалення існуючих методів і засобів профілактики, діагностики та лікування найбільш поширених та соціально значущих захворювань. Результати цих досліджень мають вплинути на якість надання медичної допомоги, поліпшення показників здоров'я населення і діяльності ЛПЗ охорони здоров'я, прискорити процес реформування галузі через підготовку науково обґрунтованих заходів.

Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», яким регламентуються правові, економічні та організаційні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, одним зі стратегічних напрямів до 2013 р. визнано охорону і оздоровлення людини та навколишнього середовища.

У 2009 р. пріоритетними визначено проекти НДР, тематика яких відповідає вимогам Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», державних програм в галузі охорони здоров'я, галузевих пріоритетних інноваційних напрямів і передбачає розробку нових медичних технологій, спрямованих на підвищення ЯМД населенню та інноваційний розвиток галузі.

Наукові дослідження та розробки виконувалися в рамках таких бюджетних програм:

- КПКВК 230120, фундаментальні дослідження у сфері профілактичної та клінічної медицини (фінасувалися видатки на фундаментальні дослідження лише за наявності

висновку про доцільність витрат по кожній науковій темі, наданого Експертною радою при НАН України);

- КПКВК 2301050, прикладні наукові розробки з пріоритетних напрямів, метою яких є створення нових та удосконалення існуючих медичних технологій діагностики, лікування і профілактики найбільш поширених та соціально значущих захворювань;
- КПКВК 2301050, прикладні наукові розробки за державними цільовими програмами у сфері охорони здоров'я;
- КПКВК 2301050, прикладні розробки за державним замовленням на науково-технічну продукцію.

Конкурсний відбір проектів НДР проводиться на виконання постанови КМУ № 1084 від 25.08.2004 р. «Про затвердження Порядку формування і виконання замовлення на проведення наукових досліджень і розробок, проектних та конструкторських робіт за рахунок коштів державного бюджету» з обов'язковим урахуванням висновків наукової експертизи відповідних проблемних комісій МОЗ та АМН України, профільних структурних підрозділів і головних позаштатних спеціалістів МОЗ України.

За результатами роботи Конкурсної комісії МОЗ України з оцінки наукових проектів, наказом МОЗ України № 81 від 10.02.2009 р. «Про затвердження результатів конкурсного відбору проектів науково-дослідних робіт, які будуть виконуватися за рахунок коштів Державного бюджету України на 2009 рік» затверджено перелік НДР.

Фінансувалися проекти НДР (переможці конкурсу) в межах визначеного обсягу видатків Державного бюджету.

Фундаментальні дослідження, які виконувалися у 2009 р. науковцями НДУ та ВМНЗ, спрямовані на вирішення таких проблем: теоретичне та експериментальне вивчення морфогенетичних і патогенетичних механізмів розвитку найбільш поширених патологічних станів людини; вивчення проблем медичної генетики, спадкової патології, механізмів розвитку імунозалежної патології; фундаментальні дослідження в галузі біотехнології, пошук і розробка нових лікарських засобів; проведення наукових досліджень із трансплантації органів, тканин і клітин тощо.

Усього в 2009 р. виконувалося 40 фундаментальних НДР у сфері профілактичної та клінічної медицини.

У результаті виконання фундаментальних досліджень, із яких 12 – у 2009 р. завершено, отримано нові знання, що роблять певний внесок у процес вивчення патогенетичних механізмів розвитку захворювань і розробку на цій основі сучасних медичних технологій їх лікування та профілактики.

Основними науковими результатами були такі:

- Розроблено методики створення біологічно сумісного тристулкового клапанного кондуїту, який використовується для реконструкції RVOT при хірургічній корекції багатьох вроджених вад серця, таких як різні види атрезії легеневої артерії, загального артеріального стовбуру та при операції Роса. Розроблено протокол післяопераційного ведення і спостереження пацієнтів з реконструкцією вихідного тракту правого шлуночка клапановмісними кондуїтами.

Застосування тристулкових кондуїтів супроводжується добрими безпосередніми і середньо віддаленими результатами порівняно з ксенографтами та гомографтами, збереженням функції стулок і мінімальною обструкцією. Опубліковано 6 наукових праць,

отримано 3 патенти, результати обговорено на міжнародних конференціях (ДУ «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії»).

- Розроблено технологію та отримано фактор переносу, специфічний до антигенів ксеногенної пухлини. Встановлено, що за допомогою фактора переносу можна ініціювати у ксеногенного реципієнта розвиток протипухлинного імунного захисту організму від гомологічної пухлини та досягти протипухлинного ефекту у мишей C57BL/6 з карциномою легені Льюїс, що виражається: у зменшенні частоти метастазування – на 70%, середньої кількості метастазів у легенях – у 2,3 разу, їх загального об'єму – у 2,5 разу та збільшенні тривалості життя – на 42%. Підготовлено 2 нововведення; опубліковано 8 наукових робіт, у т.ч. 1 монографію, отримано 2 патенти (Національний інститут раку).

- На підставі одержаних експериментальних даних сформульовано концепцію, згідно з якою, в основі коригувального ефекту бішофіту лежить компенсація недостатності магнію за рахунок його високого вмісту в бішофіті. Результати НДР обґрунтовують доцільність внутрішнього призначення бішофіту і поширення його застосування у лікувальній практиці. Проведене в клінічній практиці призначення розчину «Полтавський бішофіт» хворим на хронічний атрофічний гастрит сприяло ліквідації больового та абдомінального синдромів, через 3 міс. відмічено зменшення запалення в слизовій оболонці шлунка та 12-палої кишки, зменшення проявів метаплазії та дисплазії. По темі отримано 1 патент на винахід, запропоновано 1 нововведення, опубліковано 13 робіт, підготовлено до друку 1 методичний посібник (Український НДІ медичної реабілітації та курортології).

- Завершується розробка фундаментальних основ фармакогеноміки та імунобіохімічної діагностики розвитку ендотоксикозу, як універсального загально-паталогічного процесу, з'ясовується роль генетичних детермінант та імунних механізмів у розвитку ендотоксикозу, як базисного стану формування метаболічних розладів з метою подальшої розробки засобів їх корекції (НМАПО).

- Вивчено молекулярні механізми імунофізіологічної регуляції функціонального стану імунокомпетентних клітин за допомогою імунних комплексів, що є важливим у дослідженні патогенезу алергічних захворювань і відкриває нове направлення в лікуванні алергічних LgE – опосередкованих хвороб. Вивчено функцію нейтрофілів, моноцитів та В-лімфоцитів при взаємодії з різними концентраціями трьох типів імунних комплексів (Українська медична стоматологічна академія).

- Розроблено: методи дотрансплантаційної та післятрансплантаційної корекції нейроімуноендокринних порушень при різних видах патології; принципи адекватної корекції зрушень нейроімуноендокринної системи в до- та післятрансплантаційний період у осіб з недостатністю ендокринної системи, при аутоімунних та інших захворюваннях. Надруковано 14 статей у журналах, 28 тез доповідей, отримано 7 патентів. Захищено 2 кандидатські дисертації (Донецький національний медичний університет).

- Отримані критерії проявів адаптаційних і компенсаторних реакцій вивчених органів стануть теоретичним підґрунтям для патогенетичної корекції запально-репаративних процесів і профілактики хронізації захворювань при порушеннях імунного, ендокринного й метаболічного гомеостазу. Надруковано 1 монографію, 17 статей і тез доповідей. Захищено 3 кандидатські дисертації (Донецький національний медичний університет).

- Встановлено закономірності розвитку сполучнотканинних реакцій у серці при гіпотеріозі, регенерації інфікованих ран шкіри, відмічено чітку кооперативну взаємодію всіма

клітинними і неклітинними її компонентами. Видано 1 монографію, отримано 5 патентів, опубліковано 14 статей (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

- Експериментально доведено, що курсове введення імунофану при ішемічному ушкодженні головного мозку призводить до зменшення виразності неврологічної симптоматики та нейродегенеративних змін, посилює компенсаторні та відновлювальні процеси у мозку, коригує стан імунної системи, ліпідний обмін, стан клітинних мембран та обмін аденолових нуклеотидів. Видано 1 монографію, отримано 7 патентів, опубліковано 52 статті (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

- Експериментально обґрунтовано доцільність створення нового нейрометаболічного церебропротектора на основі найактивнішої молекули ряду похідних бензотіазолу під робочою назвою «Амдифлузол». За результатами досліджень отримано 4 патенти, опубліковано 60 статей, запропоновано 2 нововведення, захищено 1 докторську та 5 кандидатських дисертацій (Дніпропетровська державна медична академія).

- Розроблено критерії діагностики розладів мнестичних процесів; поліпшено критерії прогнозування мнестичних процесів при психопатологічних станах; впроваджено в практику призначення адекватної терапії хворим на розлади психіки, викликані впливом психоміметиків. За результатами досліджень отримано 16 патентів, опубліковано 12 статей, видано 1 монографію, 6 методичних посібників, 1 атлас (Дніпропетровська державна медична академія).

Прикладні дослідження та розробки, які виконувалися у 2009 р. у підвідомчих Міністерству охорони здоров'я НДУ та ВМНЗ, продовжували вирішення таких актуальних проблем:

- Розробка нових методів діагностики, лікування та профілактики захворювань шлунково-кишкового тракту, опорно-рухового апарату, серцево-судинної та ендокринної систем, цереброваскулярної патології, травм тощо на засадах ДМ.

- Наукове обґрунтування критеріїв медико-соціальної експертизи та програм медико-соціальної реабілітації інвалідів, які є провідними у структурі інвалідності населення.

- Розробка медичних технологій, спрямованих на зниження рівня професійних і виробничо обумовлених захворювань.

- Вивчення стану здоров'я населення України та розробка пропозицій щодо його збереження і поліпшення.

- Наукове обґрунтування розвитку епідемічного процесу при небезпечних та особливо небезпечних інфекціях і розробка протиепідемічних та профілактичних заходів.

Усього у 2009 р. виконувалося 173 прикладні НДР. Завершено 55 прикладних НДР.

Наведено результати деяких НДР:

- Розроблено та впроваджено систему діагностики вроджених вад серця за допомогою комп'ютерної та магнітно-резонансної томографії, що сприяє зменшенню кількості летальних випадків. За тематикою опубліковано 19 наукових робіт, 2 статті, 17 тез (ДУ «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії»).

- Розроблено протокол діагностики новонароджених зі складними та критичними вадами серця і магістральних судин із застосуванням ультразвукового та радіологічних методів. Впроваджені розробки в практику охорони здоров'я поліпшують діагностику вроджених вад серця у дітей раннього віку, безпосередні та віддалені результати хірургічного

лікування критичних вад серця. Опубліковано 5 наукових праць, тез; 7 виступів на конференціях за кордоном (ДУ «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії»).

- Розроблено метод вакцинотерапії на основі дендритних клітин, навантажених пухлинним антигеном аутологічного походження, обґрунтовано доцільність застосування дендритноклітинної вакцини в імунотерапії онкологічних хворих з метою попередження розвитку рецидивів та метастазів. Підготовлено 3 нововведення для включення до Реєстру галузевих нововведень; опубліковано 17 наукових робіт, з них 1 монографію; отримано 3 патенти (Національний інститут раку).

- Розроблено та впроваджено в практику методику суперселективної катетеризації верхньощелепної та язикової артерій трансстемпоральним шляхом, яка дає змогу проводити повторні курси внутрішньоартеріальної хіміотерапії хворих на місцево поширений рак голови та ший. Встановлено, що використання селективної та суперселективної внутрішньоартеріальної хіміотерапії при комплексному лікуванні хворих на місцево поширений рак ротової порожнини дозволило при незначній кількості ускладнень досягти повної та часткової регресії пухлини у 53,1% хворих, збільшити на 14,7% показники 3-річної загальної виживаності та удвічі збільшити медіану виживаності порівняно з хворими, яким застосовували системну хіміотерапію. Видано 2 інформаційні листи; підготовлено 1 нововведення для включення до Реєстру галузевих нововведень; опубліковано 3 наукові роботи; отримано 1 патент, подано 1 заявку на корисну модель (Національний інститут раку).

- Розроблено та впроваджено алгоритми, скринінгові програми з моніторингом кардіоваскулярного ризику, що дало змогу поліпшити своєчасну діагностику метаболічних порушень, зменшити строки непрацездатності хворих та підвищити ефективність лікування за рахунок адекватної немедикаментозної і терапевтичної корекції, зменшити небажані ускладнення перебігу серцево-судинних захворювань (Харківський національний медичний університет).

- Вперше у хворих на безпліддя застосовано комплекс діагностичних маркерів, які дають уявлення про основні етапи процесу запліднення – імплантації, дозволяють окреслити, які елементи цього процесу скомпрометовані, та сформувані етіопатогенетичні підходи до лікування безплідності при рівних видах патологічних змін, розроблено спосіб індукції овуляції та гіперандрогенної неплідності та процес тестування активності індукторів овуляції периферичним механізмом дії. Розроблено нові способи профілактики та діагностики хворих на безпліддя (НМАПО).

- Встановлено закономірності формування здоров'я дітей дошкільного віку в сучасних еколого-економічних умовах життєдіяльності, визначено фактори ризику для дітей віком 3–6 років життя, розроблено проект Державних санітарних норм і правил «Улаштування, утримання дошкільних навчальних закладів та організація навчально-виховного процесу» (НМАПО).

- На кафедрі офтальмології розроблено близько 20 способів діагностики та лікування офтальмологічних захворювань, лише в 2009 р. член-кор. АМН України професором

М.М. Сергієнком створено інтраокулярну лінзу з перемінною оптичною силою та пристрій для фіксації капсулярного мішка (НМАПО).

Визначено патогенетичні механізми виникнення травматичної хвороби та розроблено методологію формувань національних стандартів надання медичної допомоги постраждалим з полісистемними пошкодженнями. За матеріалами НДР:

- Видано 3 накази МОЗ України, отримано 3 патенти України на винаходи (корисні моделі), 8 свідоцтв про реєстрацію авторського права на твори, опубліковано 5 монографій, 25 наукових статей, 2 інформаційні листи, 2 посібники (Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф).

- Розроблено діагностичний та терапевтичний алгоритми, а також організаційну модель надання психіатричної допомоги пацієнтам з першим психотичним епізодом. Обґрунтовано показання для госпіталізації пацієнтів та отримання допомоги в позалікарняних умовах. Розроблено вимоги до програмно-цільового обслуговування та стандарти якості медико-соціальної допомоги дітям з вперше діагностованими психотичними розладами. Розроблено критерії якості медико-соціальної допомоги хворим з першим психотичним епізодом. Впровадження отриманих наукових результатів сприятиме зниженню частоти повторних госпіталізацій, скороченню втрат на стаціонарне лікування хворих з першим психотичним епізодом; підвищенню відсотка хворих із задовільним рівнем якості життя. За результатами НДР опубліковано 8 статей, 8 тез, 2 методичні рекомендації, 2 інформаційні листи, зроблено 8 доповідей на конференціях, захищено 1 кандидатську дисертацію (Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології).

- Розроблено чотириетапну територіально-ступеневу модель Національної державної суїцидологічної служби. Проведено відносний медико-економічний аналіз прямих і непрямих витрат, пов'язаних із саморуйнівною поведінкою. Соціально-економічний ефект: зменшення прямих та непрямих соціальних витрат, передбачених внаслідок лікування осіб з саморуйнівною поведінкою; скорочення термінів перебування в стаціонарі. Опубліковано: 1 статтю, 1 методичну рекомендацію, 2 галузеві нововведення (Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології).

- Розроблено методи комплексного лікування хворих на псоріаз. Проведено клініко-імунологічні дослідження хворих на atopічний дерматит та справжню екзему з метою обґрунтування індивідуалізованої комплексної терапії. Розроблено ефективний метод лікування хворих на сифіліс (Українська медична стоматологічна академія).

- Розроблено сучасні діагностичні та лікувальні методи боротьби з неплідністю. Очікується підвищення ефективності лікування непліддя та збільшення випадків відновлення репродуктивної функції неплідних пар з різними формами непліддя на підставі розробки нової моделі алгоритму ранньої діагностики та прогнозування неплідності у шлюбі до 22% і зниження економічних витрат на лікування на 20%. Надруковано 13 статей у журналах та збірках, інформаційний лист, нововведення. Захищено докторську і кандидатську дисертації (Донецький національний медичний університет).

- Розроблено комплекс медичних реабілітаційних заходів на основі інтеграції мікрохірургічних і сучасних ортопедо-травматологічних засобів, патогенетичної консервативної терапії для поліпшення анатомо-функціональних та експертних наслідків до 20% та зниження виходу на інвалідність до 15%. Надруковано 23 роботи, зроблено 19

доповідей на конференціях, отримано 2 патенти, подано 2 нововведення (Донецький національний медичний університет).

- Створено нову оригінальну модель діагностики та лікування вроджених вад серця у дітей. Розроблено Internet-версію форми для Національного реєстру хворих на вроджені вади серця. Опубліковано 2 статті, запропоновано нововведення (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

- Розроблено вітчизняну технологію отримання наночастинок металів за допомогою електронно-променевого випаровування речовин у вакуумі. Виявлено, що препарати з наночастинками срібла у вигляді порошку, отримані при різних температурах, мають бактерицидну активність щодо тест-штаму золотистого стафілокока і свіжовиділеного штаму синьогнійної палички. Отримано патент, запропоновано нововведення, опубліковано 17 наукових праць (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

- Розроблено технологічну схему виготовлення мазі антимикотика Теобонудитіомікоциду. Одержано дослідні зразки мазі і показано їх відповідність вимогам АНД. Підготовлено і передано до Державного фармакологічного центру рєстраційне досьє на мазь Теобон-дитіомікоцид (5%). Зареєстровано Інструкцію для медичного застосування препарату. Отримано патент, запропоновано нововведення (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

- Розроблено сучасні критерії обстеження і встановлення інвалідності у хворих на ІХС, які перенесли оперативні втручання на серці. Розроблено трудові рекомендації (Український НДІ медико-соціальних проблем інвалідності).

- Запропоновано удосконалену технологію проведення медико-соціальної експертизи обмеження життєдіяльності інвалідів внаслідок розсіяного склерозу на основі сучасних науково обґрунтованих критеріїв визначення інвалідності у даній категорії пацієнтів з використанням бальної оцінки ступеня вираження функціональних порушень (Український НДІ медико-соціальних проблем інвалідності).

- Вперше побудовано тривимірну модель ліктьового суглоба, запропоновано біомеханічне обґрунтування підходів до проведення заходів медичної реабілітації хворим з наслідками ушкоджень ліктьового суглоба. Розроблено комплексну систему медичної реабілітації хворих з наслідками ушкоджень ліктьового суглоба та суглобів зап'ястка і пальців кисті, що зменшить показники первинної та накопиченої інвалідності (Український НДІ медико-соціальних проблем інвалідності).

- Встановлено взаємний негативний перебіг поєднаної патології щитоподібної залози та лейоміоми матки. Показано, що некоригований синдром хірургічної менопаузи обтяжує перебіг супутньої патології щитоподібної залози. Впровадження розроблених нових оригінальних хірургічних технологій дає змогу скоротити час на виконання оперативних втручань на 40–50%; зменшити частоту післяопераційних ускладнень на 70%; скоротити час перебування на ліжку на 40%; зберегти репродуктивну функцію у 30% жінок. Отримано 3 патенти, опубліковано 23 наукові праці, запропоновано 2 нововведення (Український науково-практичний центр ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів і тканин).

У 2009 р. виконувалося 23 НДР у рамках 4 державних цільових програм у сфері профілактичної та клінічної медицини.

Завданнями наукового супроводу «Програми профілактики і лікування артеріальної гіпертензії в Україні» (1999–2010 рр.) є забезпечення ефективної діагностичної, лікувальної,

реабілітаційної допомоги хворим на АГ та її ускладнення, створення стандартної методики діагностики та лікування. Відповідно до завдань програми у 2009 р. виконувалось 8 НДР, із яких 7 – завершено.

НДР «Медико-психологічні аспекти розвитку і перебігу хвороб системи кровообігу» (Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології).

Сформульовано основні принципи терапії, розроблено та апробовано медикопсихологічні заходи у комплексному лікуванні непсихотичних психічних розладів тривожно-депресивного спектру у хворих з гострим інфарктом міокарда, а також у лікуванні непсихотичних психічних розладів тривожно-депресивного спектру, комор бідних станів, поєднаних з АГ.

Очікуваний економічний ефект: скорочення терміну стаціонарного та амбулаторного лікування таких хворих; зниження рівня інвалідизації, матеріальних витрат, профілактика ускладнень, поліпшення якості життя хворих.

У 2009 р. за результатами НДР опубліковано 3 статті, 2 тези, 1 методичну рекомендацію, зроблено 10 доповідей.

НДР «Патогенетичне обґрунтування використання зовнішньої озонотерапії у комплексному санаторно-курортному лікуванні есенціальної артеріальної гіпертонії у хворих різних вікових груп» (Український НДІ медичної реабілітації та курортології).

Обґрунтовано доцільність застосування та створено методику зовнішньої озонотерапії у вигляді озонових ванн. Розроблено диференційовані комплекси санаторно-курортного лікування (із застосуванням озонових ванн, високоточної та магнітолазерної терапії, лазеротерапії, магнітотерапії, кінезотерапії, психотерапії) хворих на АГ, а саме: на есенціальну гіпертензію 1-го та 2-го ступенів, есенціальну АГ з ожирінням, АГ з цукровим діабетом 2-го типу, АГ у сполученні з остеохондрозом шийного відділу хребта, АГ з дисциркуляторною енцефалопатією. Визначено показання та протипоказання, рекомендовано особливості призначення розроблених способів у хворих різного віку. Подальша розробка та впровадження в рамках виконання НДР диференційованих підходів до санаторно-курортного лікування хворих на АГ різного віку із застосуванням зовнішньої озонотерапії та апаратної фізіотерапії сприятиме поліпшенню ефективності санаторно-курортного лікування, скороченню строків перебування на лікарняному листі та зменшенню термінів непрацездатності, зниженню рівня інвалідизації населення за рахунок профілактики ускладнень АГ (інсульт, інфаркти, гострий коронарний синдром тощо), підвищенню якості життя. Видано методичні рекомендації, отримано патент, відправлено 2 заявки на патенти, оформлено 2 нововведення, виконуються 2 дисертаційні роботи, опубліковано 24 наукові роботи.

НДР «Покращення результатів хірургічного лікування симптоматичної гіпертензії, обумовлених патологією аорти та її гілок» (Харківський центр серцево-судинної хірургії).

Оцінено ефективність розробленої нової методики діагностики стенозів ниркових артерій. З метою пошуку скринінгового методу в клініці застосовано комплексну діагностичну схему для виявлення причин симптоматичної гіпертензії у хворих з важкими формами АГ.

Вивчається розроблений метод реконструктивної операції при коарктації аорти, поєднаної із гіпоплазією дуги аорти.

НДР «Оптимізація лікування артеріальної гіпертензії шляхом дво-три-компонентного застосування антигіпертензивних засобів першої лінії та статинів у хворих на артеріальну гіпертензію різного генезу» (Івано-Франківський національний медичний університет).

Вперше розроблено спосіб діагностики АГ у хворих з метаболічним синдромом на тлі постінфарктного кардіосклерозу. Цей спосіб забезпечує більш об'єктивну стратифікацію хворих високого ризику, дає змогу ранньої діагностики і лікування АГ. Доведено, що індивідуалізована комбінована фармакотерапія повинна проводитися залежно від ступеня тяжкості перебігу АГ та ступеня вираженості метаболічних порушень, асоційованих з інсулінорезистентністю. Розроблений спосіб сприяє запобіганню ускладнень метаболічного синдрому, гальмуванню гемодинамічних і метаболічних розладів. Розроблений диференційований підхід на 20% підвищує ефективність лікування хворих на АГ різного генезу з метаболічним синдромом.

За результатами роботи опубліковано 49 наукових праць, з них 13 статей – у профільних журналах, 8 – у зарубіжних виданнях, отримано 6 патентів, видано методичні рекомендації, подано 4 раціоналізаторські пропозиції, завершено 2 кандидатські дисертації, виконуються 4 кандидатські дисертації.

НДР «Розробка методів профілактики та лікування хвороб, які походять із метаболічного синдрому, препаратами, що стимулюють рецептори, активуючи PPAR шляхом удосконалення критеріїв діагностики» (Українська медична стоматологічна академія).

Вивчено вплив препаратів з гіпоглікемічною та гіпохолестеринемічною дією – глітазонів на функціональний стан імункомпетентних клітин, шляхом визначення експресії NF- κ B *in vitro*; терапевтичної ефективності піоглітазону у хворих на ІХС на фоні метаболічного синдрому.

Подальше вивчення препаратів з гіпоглікемічною та гіпохолестеринемічною дією на всі патогенетичні ланки метаболічного синдрому дасть змогу скоригувати лікування цієї патології, що поліпшить його ефективність і зменшить ризик ускладнень метаболічного синдрому. Опубліковано 5 статей, 4 тези доповідей.

НДР «Обґрунтування підходів до зниження ризику серцево-судинних ускладнень у хворих з ураженням серця та судинного русла» (НМАПО).

Представлено нову концепцію первинної профілактики серцево-судинних захворювань, а також методичні підходи для вирішення цієї проблеми. Надруковано 2 монографії, 2 методичні рекомендації, отримано патент, опубліковано 72 наукові праці, зроблено 56 доповідей.

НДР «Розробка диференційованих методів корекції гемодинамічних та метаболічних порушень у хворих на артеріальну гіпертензію в поєднанні з патологією внутрішніх органів» (Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського).

Запропоновано методики (алгоритми) ранньої діагностики та оцінки порушень гемодинаміки, метаболізму, а також визначено клініко-патогенетичні варіанти синдрому АГ в умовах мікст-патології та розроблено алгоритм антигіпертензивної терапії залежно від

порушень гемодинаміки та метаболізму в умовах поєднаної патології при супутній ІХС, хронічному обструктивному захворюванні легень, метаболічному синдромі.

Відповідно до «*Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007–2011 роках*» Львівським НДІ епідеміології та гігієни в рамках НДР «Розробити нові методи підвищення ефективності хіміотерапії деструктивного туберкульозу легень в умовах впровадження ДОТС-стратегії в Україні», яка завершена у 2009 р., отримано такі основні результати: вперше розроблено на основі вивчення результативності застосування стандартизованих режимів лікування поширеного вперше діагностованого деструктивного туберкульозу легень з бактеріовиділенням; це лікування на стаціонарному етапі недостатньо ефективне, оскільки припинення бактеріовиділення встановлено у 79%, закриття порожнини розпаду в легеневій тканині підтверджено у 48,5%; методи диференційованого застосування озонованих фізіологічних розчинів і лазерного опромінення крові для підвищення ефективності стандартизованих режимів хіміотерапії в інтенсивній фазі лікування у вперше діагностованих хворих на деструктивний туберкульоз легень з бактеріовиділенням з урахуванням поширеності процесу, величини та кількості деструкцій у легеневій тканині; підтверджено їх високу клінічну ефективність: збільшення частоти закриття порожнини розпаду в легеневій тканині при поширених занедбаних процесах на 26,1% (73,7% проти 47,6%); при обмежених відповідно – на 32,2% (82,0% проти 50,0%); частоту припинення бактеріовиділення в обох групах вдалося підвищити відповідно на 5,5% та 6,7%.

Розроблені методи дають змогу скоротити терміни перебування хворого в стаціонарі на 20–30 ліжко-днів, що зекономить в середньому 5–5,5 тис. грн на лікування 1 хворого.

Підготовлено та видано 1 методичну рекомендацію, 1 монографію, 17 статей, 65 тез, 2 інформаційні листи, 2 нововведення, отримано 2 патенти, результати доповідались на 29 науково-практичних конференціях, з'їздах, конгресах, отримано 13 актів впровадження.

Реалізація *Державної науково-технічної програми «Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року»* здійснюється двома ВМНЗ, які виконують 3 НДР.

НМАПО досліджено фактори безпліддя та перинатальних ускладнень у хворих з порушеннями репродуктивної функції, розроблено стандарти діагностики і лікування зазначених патологій. Створено 2 електронні посібники, отримано 4 патенти, надруковано 54 наукові праці, зроблено 32 доповіді.

Донецьким національним медичним університетом ім. М. Горького виконується 2 НДР:

- «Проведення наукового дослідження основних факторів жіночого та чоловічого безпліддя і розробка оптимальних підходів до їх профілактики і лікування». Результати: підвищення ефективності лікування безпліддя на 10% та ефективності допоміжних репродуктивних технологій на 10%. Оpubліковано 3 статті у фахових виданнях, захищено 1 кандидатську дисертацію.

- «Розробити та впровадити сучасні методи відновлення репродуктивної функції безплідних подружніх пар із застосуванням традиційних репродуктивних технологій». Очікується збільшення кількості випадків відновлення репродуктивної функції жінок із

непліддям з 13% до 25%, зниження економічних витрат на лікування – на 20–25%. Оpubліковано 1 монографію і 9 статей у фахових виданнях.

У 2009 р. підвідомчими НДУ та ВМНЗ у рамках *Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки* за рахунок Державного бюджету виконувалось 11 НДР:

- «Наукова оцінка реалізації Європейської політики «Здоров'я для всіх» в Україні» (ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»). Основні результати: порівняльний аналіз стану чинного законодавства з охорони здоров'я населення України щодо втілення завдань ЗДВ на підставі найбільш вагомих законів з головних напрямків охорони здоров'я населення (понад 20 тільки базових законів і кодексів); інформація за 100 статистичними індикаторами ЗДВ в Україні до бази даних ЗДВ (до ЄРБ ВООЗ); пропозиції до Міністерств економіки України щодо необхідності посилення боротьби з курінням та алкоголізацією молоді законодавчим шляхом, Мінсім'їмолодьспорту України щодо пропозицій до протоколу узгодження пропозицій щодо проекту Закону України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної Програми «Здорова нація» на 2009–2013 роки»; монографія Г.О. Слабкого, М.В. Шевченко «Огляд секторальної політики по продуктам, харчуванню, фізичній активності та профілактиці неінфекційних хвороб» / ЄРБ ВООЗ в Україні. – К., 2009. – 72 с., 7 наукових публікацій, у т.ч. 2 за кордоном.

- «Науково-методологічне та організаційно-методичне забезпечення моніторингу виконання Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки» (ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»).

Інститут організує та координує виконання програми, забезпечує міжрегіональні та міжгалузеві зв'язки, здійснює інформаційно-аналітичну роботу, моніторинг, що проводиться з метою чіткого контролю за ходом реалізації програми, узагальнює отримані результати, оцінює ефективність, готує звіти для директивних органів тощо.

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця виконував НДР «Обґрунтування сучасних стратегій розвитку охорони здоров'я України з урахуванням міжнародного та європейського досвіду».

Основні результати: обґрунтовано принципи і підходи до створення оптимальної моделі системи охорони здоров'я, запропоновано алгоритм її побудови; визначено умови успішності її реалізації. Доведено необхідність посилення профілактичного напрямку в охороні здоров'я, переходу від профілактики медичної до профілактики соціальної, науково обґрунтовано концептуальні засади сучасної профілактичної стратегії глобальної комплексної інтегральної міжсекторальної міжгалузевої системи профілактики вертикальної і горизонтальної спрямованості; опубліковано 1 монографію, 4 інформаційно-довідкові видання, 112 статей, 6 нововведень, 3 свідоцтва про реєстрацію авторських прав на твір.

Результатом НДР «Медичний електронний паспорт громадянина України» (виконавець – НМАПО) є: забезпечення моніторингу рівня здоров'я населення, наступності і більш високої відповідальності діяльності ЛПЗ, диспансеризації населення, надання інформаційної підтримки лікарів у прийнятті рішень, підвищення рівня якості медичної допомоги в Україні. Надруковано 3 монографії, 4 посібники, отримано 1 патент, 3 акти на впровадження, 6 авторських свідоцтв на твір, надруковано 39 наукових праць і зроблено 19 доповідей.

НДР «Клініко-епідеміологічні дослідження стану здоров'я та умов праці з впровадженням концепції управління ризиками професійної та виробничо-обумовленої захворюваності у працівників машинобудування, які працюють у шкідливих та небезпечних

умовах» (виконавець – Харківський національний медичний університет). Дана розробка спрямована на підвищення ефективності профілактичних заходів щодо професійних захворювань на основі дослідження стану здоров'я та умов праці серед працюючих у шкідливих і небезпечних умовах в галузі машинобудування з впровадженням концепції управління професійно обумовленими ризиками.

Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського виконує НДР «Розробка підходів до комплексної оцінки екологічного ризику для здоров'я із застосуванням геоінформаційних технологій». Розраховані критичні навантаження полутантів і електронні картки їх перевищень у формі національних даних для Кримського регіону будуть представлені в органи конвенції LRTAR, а їх використання дасть змогу поліпшити екологічну ситуацію в регіоні та стан здоров'я населення. Впровадження розроблених у проекті заходів дозволить попередити, а там, де він вже є, – зменшити негативний вплив факторів довкілля на здоров'я населення.

Основними результатами НДР «Вивчити особливості та динаміку черепно-мозкової травми у сільського населення України» Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова є: створення комп'ютерної багатопрофільної програми для комплексного аналізу різних видів медичної допомоги з урахуванням усіх особливостей надання медичної допомоги хворим з черепно-мозковою травмою від моменту травми до виписки зі стаціонару або смерті. Ця програма складається з 37 параметрів оцінювання ефективності допомоги та близько 95 підпунктів. Проведено 20-денний навчальний курс для учасників проекту. Проаналізовано медичну облікову документацію історій хвороб пацієнтів з черепно-мозковою травмою з центрального регіону лікарень області (понад 300 одиниць), анкети. Результати проведених досліджень можуть бути використані для встановлення найменш ефективних і проблемних ланок лікувально-діагностичного процесу при наданні медичної допомоги таким хворим. Встановлені закономірності знайдуть своє використання в оптимізації та перерозподілі фінансування для максимальної роботи галузі.

Опубліковано 29 наукових праць, з них 12 статей – у фахових журналах, 1 навчально-методичний посібник, 2 інформаційні листи.

На підвищення якості вищої медичної освіти спрямована НДР Донецького національного медичного університету «Методологія та технологія визначення універсальних компетенцій лікаря та їх відображення у державних стандартах додипломної медичної освіти».

Український НДІ медичної реабілітації та курортології виконує в рамках програми НДР «Розроблення системи санаторно-курортної реабілітації дітей, хворих на злоякісні новоутворення». Основні результати: проведено епідеміологічну оцінку потреби у санаторно-курортній реабілітації дітей, хворих на ЗН, розроблено реєстр дітей, які потребують реабілітаційного лікування, підраховано кількість необхідних реабілітаційних ліжок у різних регіонах України (Одеська та Херсонська області, АР Крим).

У взаємодії з головними спеціалістами МОЗ України з питань дитячої онкології та дитячої гематології відпрацьовано необхідну нормативну документацію щодо організації санаторно-курортної реабілітації зазначеного контингенту і загальні методичні аспекти її проведення. Вивчено особливості психовегетативного статусу та якості життя у дітей, хворих на ЗН і які знаходяться на диспансерному обліку. Запропоновано алгоритм найбільш інформативних тестів, які дають змогу оцінити особливості відновлення стану організму після спеціального лікування, на фоні підтримувальної терапії та у період диспансерного нагляду,

що дасть можливість обґрунтувати оптимальні строки направлення на етапне реабілітаційне лікування, а також оцінити ефективність лікування. Створено проект саногенетично обґрунтованих програм реабілітації та оцінки їх ефективності.

За матеріалами НДР видано методичні рекомендації «Організація реабілітації дітей з онкогематологічними захворюваннями в умовах санаторіїв України», опубліковано 12 робіт.

Основні результати НДР «Нові технології ранньої діагностики онкологічних, нейроендокринних, серцево-судинних, цереброваскулярних, аутоімунних та інфекційних захворювань» (виконавець – Запорізький державний медичний університет) такі. У 2009 р. отримано 2 патенти України на корисну модель та 2 свідоцтва про реєстрацію авторського права, до Державного реєстру включено нововведення, видано методичні рекомендації, опубліковано 22 наукові статті, захищено 1 кандидатську та 1 докторську дисертації, проведено тематичне удосконалення лікарів, Всеукраїнську науково-практичну конференцію.

Планується завершити концепцію прогресії фіброзу печінки різного генезу і запропонувати методики ранньої діагностики прогресії фіброзу в біопсійному матеріалі, завершити дослідження з морфогенезу фіброзу підшлункової залози, отримати нові дані щодо диференціальних ознак атипової гіперплазії і раку ендометрія в перименопаузальному періоді.

Медична ефективність: поліпшення на 20% ранньої біопсійної діагностики важких хвороб людини, попередження інфікування ВІЛ і вірусними гепатитами патологоанатомів і судово-медичних експертів.

НДР «Розробити індикатори якості спеціалізованої допомоги хворим на злоякісні новоутворення та комплекс заходів, що забезпечують їх дотримання онкологічними закладами» (Національний інститут раку).

Отримані результати: розроблено індикатори якості онкологічної служби країни, серед яких: 5-річна виживаність хворих на рак молочної залози, шийки матки, колоректальний рак і рівні охоплення мамографічним скринінгом раку шийки матки. Розроблено алгоритм визначення переліку індикаторів ЯМД онкологічним хворим та на його основі розроблено перелік клінічних індикаторів ЯМД хворим на рак молочної залози. За допомогою клінічних індикаторів проаналізовано ЯМД хворим на рак молочної залози, які лікувались у 2000 р. у відділенні пухлин грудної залози та її реконструктивної хірургії Національного інституту раку. Встановлено, що процес надання медичної допомоги безпосередньо впливає на результат: низька якість процесу призводить до низької якості результату. Розроблено проект Паспорта онкологічного закладу, що дасть змогу провести моніторинг фінансового забезпечення онкологічних закладів за їх джерелами. Результати дослідження будуть використані в оцінці ефективності та якості протиракової боротьби, при визначенні пріоритетів у наданні спеціалізованої онкологічної допомоги та при розробці заходів щодо поліпшення якості організації протиракової боротьби, оптимізації процесу управління ЯМД в онкології, для оцінки якості життя хворих на рак. Опубліковано 11 наукових робіт.

Координаційні ради з питань забезпечення наукових частин вищезгаданих програм позитивно оцінили їх актуальність, наукову новизну та практичну цінність отриманих у 2009 р. результатів.

У 2009 р., згідно з державним замовленням, у рамках розділу «Найважливіші науково-технічні розробки з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки» підвідомчими МОЗ

науковими установами та ВМНЗ виконувалось 9 НДР, із них 3 – в НДУ і 6 НДР – у ВМНЗ. Завершено 7 НДР.

У результаті їх виконання отримано такі дані.

НДР «Розробка та обґрунтування методів хірургічного лікування хворих на хронічний панкреатит із збереженням функціонального стану підшлункової залози» (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

Отримані результати: удосконалено класифікацію хронічного панкреатиту, розроблено діагностичний алгоритм обстеження та хірургічного лікування хворих. Уніфіковано показання до виконання дренажних і резекційних оперативних втручань з приводу різних форм хронічного панкреатиту та його ускладнень. Впровадження розробленої хірургічної тактики (методики, що зберігають функціональний стан підшлункової залози) у хворих з ускладненими формами панкреатиту дало змогу зменшити частоту післяопераційних ускладнень з 18,1% до 2,3%, поліпшити медичну, трудову та соціальну реабілітацію хворих у різні строки після виконання оперативного втручання, знизити рівень післяопераційної летальності з 4,9% до 0,2%.

НДР «Розробка та впровадження нової технології лікування артеріальної гіпертензії» (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

Отримані результати: квантово-фармакологічними дослідженнями встановлено просторову будову, електронну структуру лізиноприлу, карведилолу, бісопрололу, доксазозину, кверцетину та тіотриазоліну. Визначено реакційні центри молекул досліджуваних препаратів, їх взаємодію з молекулярними мішенями (АПФ, адренорецепторами).

Бісопролол при тримісячному вживанні щурами зі спонтанною АГ знижував артеріальний тиск на 17,7%, карведилол – на 18%, лізиноприл – на 25%.

Відмічались зміни показників енергетичного обміну, які свідчать про наявність тканинної гіпоксії. Бісопролол, карведилол, лізиноприл викликали позитивні зміни міокарда. Комплексна фармакотерапія біпрололом та тіотриазоліном підсилює в кардіоміоцитах активність ферментів тканинного дихання.

Лізиноприл і карведилол знижують артеріальний тиск у хворих з АГ, нормалізують функціональні та морфологічні показники діяльності серця, стан периферичної гемодинаміки, добре переносяться і не змінюють електролітний, ліпідний, вуглеводний обміни. Спільне застосування тіотриазоліну з карведилолом та лізиноприлом більш виражено нормалізує морфологічний та функціональний стан міокарда та функцію ендотелія у хворих з АГ.

НДР «Розробка сучасної медичної технології для відновлення функцій зору шляхом фізіотерапевтичного пневмомеханічного світлового та колірного впливу на судини лобно-потилично-тім'яного апарату зору» (Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця).

Отримані результати: доведено ефективність застосування методу програмованої пневмовакуумкомпресії (об'ємного пневмопресингу) з використанням апарату «Біорегулятор» при лікуванні хворих на судинні захворювання сітківки і зорового нерва. Метод поліпшує гостроту зору, розширює сумарне поле зору, зменшує кількість та розміри скотом, знижує пороги просторової контрастної чутливості та електричної чутливості за

фосфеном, підвищує критичну частота злиття миготінь (функціональне відновлення структури макулярної ділянки та внутрішніх нервових волокон).

НДР «Розробка та впровадження у медичну практику нового вітчизняного ентеросорбенту на основі природного глинистого мінералу – цеоліту» (Національний фармацевтичний університет).

Отримані результати досліджень свідчать про те, що сорбційні та резорбтивні властивості цеоліту в дозі 500 мг/кг сприяють дезинтоксикації організму тварин і прояву лікувальної дії щодо патологій шлунково-кишкового тракту, які супроводжуються запаленням, некротизацією тканин та інтоксикацією.

Аналіз біохімічних, макроскопічних і гістоморфологічних даних, отриманих у дослідженні на моделі фенолового проктиту, вказує на значну лікувальну дію субстанції цеоліту в дозі 500 мг/кг, яка майже у 1,5–2 рази переважає лікувальний ефект препарату порівняння – ентеросгелю.

Установлено, що, на відміну від ентеросгелю в дозі 2100 мг/кг, субстанція цеоліту в дозі 500 мг/кг відновлює до рівня інтактного контролю показники жовчоутворювальної функції печінки, виявляє мембраностабілізуючу і протизапальну дію, про що свідчать гістоморфометричні показники.

В умовах гострого адреналінового міокардиту, на відміну від ентеросгелю в дозі 2100 мг/кг, цеоліт у дозі 500 мг/кг проявляє виразні антиоксидантні та детоксикаційні властивості, які сприяли поліпшенню функціонального стану та провідності в передсердях міокарда. Гранули цеоліту в дозі 100 мг/кг за вираженістю детоксикаційних властивостей мають перевагу над препаратом порівняння ентеросгелем в дозі 200 мг/кг у 1,3 разу. При застосуванні в умовах ниркової недостатності патології гранул цеоліту в комплексі з хофітолом спостерігали сумарне потенціювання їх лікувальної дії, що може бути екстрапольоване до клінічних умов.

Новий препарат не має місцевоподразнювальної дії щодо слизової оболонки ока кролів. Засіб не знижує секреторну функцію шлунка, не впливає на кислотність шлункового соку та не викликає виразкових пошкоджень. Проведені дослідження свідчать про відсутність кумулятивної, мутагенної, алергізуючої, імунотоксичної, гонадотоксичної, ембріотоксичної та тератогенної дії гранул цеоліту.

Аналіз отриманих результатів проведених досліджень вказує на виразну ефективність і нешкідливість цеоліту, його перевагу над сучасним представником з групи ентеросорбентів препаратом порівняння ентеросгелем, що підтверджує конкурентоспроможність цієї розробки та доцільність впровадження нового вітчизняного ентеросорбенту – гранул цеоліту в виробництво та медичну практику.

НДР «Розроблення та створення системи підготовки фахівців, що не мають медичної освіти, з надання невідкладної медичної допомоги в умовах екстремальних ситуацій»

(Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф).

Робота виконувалась відповідно до основних положень Державної програми створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги на період до 2010 р., затвердженої постановою КМУ № 1290 від 05.11.2007 р.

Результати досліджень: розроблено науково обґрунтовану систему та нормативно-правову базу медичної підготовки осіб, які не мають медичної освіти.

Проведено наукове обґрунтування, сформовано та подано на затвердження в установленому чинним законодавством порядку такі складові частини системи медичної підготовки осіб, які не мають медичної освіти:

- Регіональні структури медичної підготовки працівників, професійні обов'язки яких пов'язані з наданням першої медичної допомоги.

- Положення про навчально-тренувальний відділ (центр) підготовки з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях, затверджений наказом МОЗ України № 132 від 02.03.2009 р.

- Табелі оснащення навчально-тренувального відділу (центру) з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях.

- Навчально-тренувальні програми підготовки та підвищення кваліфікації немедичних працівників з надання першої медичної допомоги в екстремальних ситуаціях, затверджені наказом МОЗ України № 833 від 13.11.2009 р.

НДР «Розробити та впровадити систему ранньої діагностики вроджених вад серця» (Науково-практичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії).

Отримані результати: визначено вплив додаткових методів діагностики складних вад серця на тактику і результати ранньої корекції у новонароджених та дітей першого року життя. Завдяки доопераційній деталізації складних вад серця (додаткові ультразвукові методи діагностики та використання зондування серця, комп'ютерної або магнітно-резонансної томографії) у центрі вдалося значно знизити рівень летальності та післяопераційних ускладнень до рівня провідних клінік світу (летальність у новонароджених – 7,9%, у немовлят – 3,3%, у решти дітей – менше 1%).

Детальне сегментарне ехокардіографічне обстеження новонароджених і немовлят з підозрою на ваду серця дає змогу виявити вроджені вади серця з високою точністю та достовірністю і дає необхідні додаткові параметри та показники для планування кардіохірургічної корекції. Комп'ютерна томографія значно поліпшує доопераційну візуалізацію складних аномалій серця і судин з можливістю додаткової діагностики стану легень і трахеобронхіального дерева. Зондування порожнин серця та ангіокардіографія дають змогу оцінити гемодинаміку вади серця. А це впливає на термін виконання кардіохірургічної корекції, інколи у випадках пізньої діагностики – на можливість чи неможливість виконати радикальну чи паліативну корекцію. При певних критичних вадах серця зондування порожнин серця і магістральних судин здебільшого доповнювалося балонними процедурами, що дало змогу стабілізувати стан дитини та відтермінувати

хірургічну корекцію на пізніший термін (від 1 місяця до кількох років), а при сприятливій анатомії – навіть уникнути хірургічного втручання в майбутньому.

НДР «Розроблення та впровадження у практику сучасних методів профілактики, лікування та реабілітації осіб, хворих на наркоманію» (Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології).

Отримані результати: розроблено критерії та алгоритми використання лабораторних методів діагностики інтоксикації психоактивними речовинами, лабораторно-інструментальних методів діагностики станів залежності від психоактивних речовин, профілактики та лікування розладів, пов'язаних зі зловживанням алкоголем та іншими психоактивними речовинами, в закладах ПМСД. Результати розробок викладено в методичних рекомендаціях і методичному посібнику: «Лабораторні методи діагностики інтоксикації психоактивними речовинами», «Лабораторні методи діагностики станів залежності від психоактивних речовин», «Лікування розладів, пов'язаних із зловживанням алкоголем та іншими психоактивними речовинами, в закладах первинної медико-санітарної допомоги». На основі останнього посібника розроблено план і програму циклу стажування для працівників ПМСД.

Наукові результати розробок, які мають інноваційну спрямованість будуть включені у черговий випуск Реєстру галузевих нововведень, у методичні документи та наукові публікації і доведені до ЛПЗ галузі охорони здоров'я для впровадження в практику.

Міжнародне співробітництво НДУ, ВМНЗ МОЗ України у 2009 р., як і у попередні роки, спрямовано на подальшу інтеграцію з міжнародним науковим медичним співтовариством, ознайомлення з передовими науковими технологіями, поширення досягнень вітчизняної медичної науки, пошук можливих джерел фінансової підтримки тих наукових досліджень, які можуть становити інтерес для світової наукової медичної громадськості.

Міжнародне науково-технічне співробітництво проводилося як на міждержавному рівні, так і на рівні договорів між науковими установами, навчальними закладами, факультетами, окремими кафедрами, клініками, лабораторіями, центрами, госпіталями, фірмами тощо.

Основними формами міжнародного співробітництва є участь вітчизняних вчених у роботі міжнародних організацій, створення та реалізація спільних наукових проєктів, стажування на базах профільних наукових центрів, установ, клінік тощо, участь у роботі міжнародних конгресів, з'їздів, симпозіумів, конференцій, обмін науковими та інформаційними виданнями, взаємодопомога при розробці та впровадженні в практику нових методів діагностики, лікування та профілактики найбільш поширених і соціально

значущих захворювань, а також нових або удосконалених технологій організації медичної допомоги та УОЗ.

Наведемо деякі приклади міжнародного співробітництва.

У 2009 р. вченими Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця здійснено 100 закордонних відряджень до 31 країни світу, із яких 28 відряджень передбачали стажування на робочих місцях, 72 – участь у наукових форумах.

Університет є партнером консорціуму європейських університетів, до якого входять також 8 найпрестижніших вищих навчальних закладів Європи.

У рамках проекту ЄС «Erasmus Mundus – External Cooperation Window» та Угоди про співробітництво з Каролінським інститутом (Швеція) виконувалися Ph. Д. проекти у профільних установах Стокгольму та Університеті Аристотеля (Греція).

Виконувалося 49 НДР за грантами з 14 країнами світу на суму 21 983 236,63 грн.

Викладачі та науковці університету є членами 45 міжнародних організацій, зокрема ВООЗ, Всесвітньої академії патології, Всесвітньої академії медицини Альберта Швейцера, АМН ряду країн, близько 20 міжнародних та європейських асоціацій та товариств з різних медичних проблем і спеціальностей, Міжнародної академії інформатизації, Асоціації медичної освіти Європи, Світової федерації українських лікарських товариств тощо.

НМАПО сьогодні співпрацює із 60 зарубіжними інституціями та 22 посольствами іноземних країн. У 2009 р. проведено 83 заходи у рамках міжнародного науково-технічного співробітництва.

Донецьким національним медичним університетом ім. М. Горького здійснюється міжнародне наукове співробітництво з медичними установами більш ніж 40 країн з актуальних питань (вивчення динамічної міжфазної тензіометрії та реометрії біологічних рідин, нейрофізіології кори головного мозку і підкоркових структур, телемедицини, онкології, кардіології, нефрології, репродуктивного здоров'я, гірудотерапії тощо). Університет уклав двосторонні міжнародні угоди з навчальної та науково-дослідницької діяльності зі Слов'янським-на-Кубані державним педагогічним університетом (Росія), медичним факультетом Вільнюського університету (Литва), з клінікою CHARITE Берлінського медичного університету, університетом Гумбольдта (Німеччина) та ін.

22 співробітники Університету обрано членами зарубіжних академій і редколегій зарубіжних журналів, 64 – членами міжнародних професійних об'єднань.

У закордонних відрядженнях з метою участі в міжнародних конгресах, конференціях, стажуванні, роботі асоціацій і клубів, проведенні рекламної кампанії, засіданнях і для читання лекцій у 14 країнах перебували 12 співробітників університету. Серед них: 6 професорів, 5 доцентів, 1 лікар ортопед-травматолог.

Науковими лабораторіями й кафедрами університету спільно із зарубіжними партнерами виконувався 21 науково-дослідницький проект.

Міжнародне наукове співробітництво у 2009 р. було одним із пріоритетних напрямків наукової діяльності Харківського національного медичного університету.

Науковцями університету виконувалися фрагменти 16 міжнародних проектів. 19 співробітників стажувалися за кордоном. У 2009 р. зроблено 158 доповідей на міжнародних з'їздах, конференціях і симпозіумах (95 співробітників взяли участь у 65 міжнародних наукових форумах). 51 співробітник університету є членом 56 іноземних наукових і медичних організацій. Найактивнішу участь у міжнародному співробітництві брали

кафедри: медичної генетики, інфекційних хвороб, патоморфології, офтальмології, фармакології, урології, нефрології та андрології, педіатрії та неонатології, хірургії.

Протягом минулого року Луганський державний медичний університет продовжував тісні ділові, партнерські, науково-технічні відносини з багатьма зарубіжними медичними центрами: Польською академією наук, Кембріджським університетом, Віденським університетом, клініками невідкладної медицини Німеччини, Австрії, Бельгії, Ізраїлю, Сент-Етьєновським медичним центром (Франція), медичним центром міста Кардіф (Англія), Нью-Йоркським медичним центром, українським товариством лікарів Австрії та Канади.

У 2009 р. із Силезьким медичним університетом в Катовіце (SUM) підписано двосторонній договір з приводу розвитку співробітництва наукової спільності обох сторін, а також реалізації наукових, дослідницьких і навчальних проєктів. Підписано угоду про наукову та академічну співпрацю між Інститутом туберкульозу і хвороб легень у Варшаві.

За минулий 2009 р. понад 20 співробітників університету проходили стажування за кордоном.

Університетом отримано 91 міжнародний грант на загальну суму 1 млн 600 тис. грн.

Український науково-практичний центр ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів і тканин спільно з Європейською асоціацією з вивчення цукрового діабету (EASD) 23–25 квітня 2009 р. провели навчальні курси для лікарів-ендокринологів загальною кількістю 200 осіб у м. Києві.

За підтримки компанії «Новартіс» 14 грудня 2009 р. у Києві проведено українсько-ізраїльську нараду експертів з питань діагностики та лікування нейроендокринних пухлин.

15–16 грудня 2009 р. проведено науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Третій український ендокринологічний тиждень».

За участю співробітників центру продовжуються колаборативні дослідження з Марсельським Середземноморським університетом і клінікою «La Timone» (Франція) у галузі вивчення клінічного значення помірної гіперкальцитоніємії у хворих із вузловими

утвореннями у щитоподібній залозі та без органічних змін у залозі, а також у галузі дослідження причин рецидивів первинного гіперпаратиреозу.

Триває співпраця з науковцями зі США щодо дослідження вірусу герпесу у ракових пухлинах щитоподібної залози.

На підставі багатоцентрової колаборації спільно з Португалією та США продовжується виконання наукового проекту щодо проблеми раку щитоподібної залози.

Провідні наукові центри є членами 15 міжнародних організацій.

У 2009 р. співробітники центру взяли участь у роботі 9 міжнародних наукових форумів.

Львівський НДІ епідеміології та гігієни МОЗ України співпрацює з такими міжнародними науковими організаціями:

Інститут співпрацює з урядом США згідно з Угодою між МОЗ України та МО США стосовно співробітництва у галузі запобігання поширенню технологій, патогенів і знань, які можуть бути використані в ході розробки біологічної зброї.

З РАТН (Програма Оптимізації Технологій в Охороні Здоров'я) проводиться співпраця з проблем епіднадзора за дифтерійною інфекцією та напрацювання нормативно-правових документів з профілактики туберкульозу.

Творча наукова співпраця з Інститутом Праці в м. Лодзь (Республіка Польща) здійснюється лабораторіями санітарної мікробіології та екологічних проблем людини,

відділом епідеміології, клініки туберкульозу та неспецифічних захворювань легень, лабораторіями епідеміології, імунології та біохімії.

У 2009 р. науковці Інституту взяли участь у роботі 8 міжнародних конгресів, конференціях, виставках, міжнародній тренінговій програмі з комерціалізації наукових технологій.

За минулий рік 5 науковців Українського НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології пройшли стажування за кордоном.

В інституті виконується фрагмент Комплексної міжнародної програми за грантом на суму 240 тис. євро.

Співробітники інституту у 2009 р. взяли участь у роботі 18 міжнародних конференцій.

У різних формах міжнародного науково-технічного співробітництва беруть участь практично всі НДІ та ВМНЗ, підпорядковані МОЗ України.

Найбільш актуального проблемного у питанні розширення міжнародного співробітництва із зарубіжними партнерами залишається недосконалість і невідпрацьованість механізмів адекватного фінансування спільних проєктів.

Відповідно до постанов КМУ № 1709 від 19.12.2001 р. та № 1241 від 22.09.2004 р., розпорядження КМУ № 655-р від 27.12.2006 р. до наукових об'єктів МОЗ України, що становлять національне надбання, віднесені:

- Колекція штамів рикетсій та арбовірусів Львівського НДІ епідеміології та гігієни;
- Колекція штамів мікроорганізмів Українського науково-дослідного протичумного інституту ім. І.І. Мечнікова;
- Колекція штамів збудників холери 01 і не 01 Кримської протичумної станції (м. Сімферополь);
- Колекція штамів збудників туляремії, сибірки, лістеріозу, еризепелоїду, бруцельозу центральної СЕС (м. Київ);
- Колекції та архів протоколів автопсій Музею хвороб людини Інституту клінічної патології Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького.

У 2009 р. відповідними розділами бюджетної класифікації передбачено кошти для збереження цих наукових об'єктів і забезпечення їх належного функціонування. Центральна СЕС забезпечує належне функціонування колекції штамів збудників за рахунок спеціального фонду закладу.

З метою координації та інформування спеціалістів про новітні досягнення медицини, зокрема, сучасні медичні технології, нові лікарські препарати, медичне обладнання, ефективні форми управління тощо, Українським центром наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи МОЗ України щорічно видається Реєстр медичних виставок.

У 2009 р. проведено 19 спеціалізованих виставок.

Важливе значення в інноваційному процесі мають наукові форуми. Згідно з Реєстром з'їздів, конгресів, симпозіумів та науково-практичних конференцій, затвердженого МОЗ та АМН України, на 2009 р. заплановано проведення 4 з'їздів, 16 конгресів, 18 симпозіумів та 172 науково-практичних конференцій. Понад 90% заходів

відбувалися за міжнародною участю учених і практичних лікарів ближнього та дальнього зарубіжжя.

Учасниками наукових медичних форумів розглядалися актуальні питання реалізації інноваційних процесів у медицині, впровадження в практику новітніх медичних технологій, розробки стандартів і протоколів діагностики та лікування, реформування медичної освіти тощо.

У великому спектрі представлених на інформаційному ринку комунікаційних засобів провідне місце займають наукові медичні видання.

За результатами наукової діяльності НДУ та ВМНЗ Міністерство охорони здоров'я щорічно формує Реєстр галузевих нововведень, який містить пропозиції (нововведення) для впровадження в практику охорони здоров'я.

До щорічного реєстру галузевих нововведень включається короткий опис в уніфікованій формі пропозицій для впровадження в практику охорони здоров'я нових медичних технологій. Найчастіше пропонуються нові методи діагностики та лікування, розроблено прилади та лікарські засоби.

У 2009 р. за результатами наукової діяльності минулих років сформовано і видано випуски «Реєстру галузевих нововведень» (№ 30–31), що містять 420 пропозицій для впровадження в практику охорони здоров'я. На даний час опрацьовується понад 200 наукових пропозицій, поданих для включення до чергового реєстру.

Протягом минулого року підготовлено та узгоджено з МОЗ 217 методичних рекомендацій (140 установ і закладів МОЗ, 77 – АМН), 253 інформаційні листи (216 установ і закладів МОЗ, 72 – АМН, 35 сумісних).

У звітному році опубліковано понад 400 монографій, 661 підручник і посібник, 17513 наукових статей.

МОЗ України проводить значну роботу щодо підготовки наукових кадрів.

У клінічній ординатурі навчалася 811 осіб (у ВМНЗ – 804, а в НДУ – 7), у магістратурі ВМНЗ – 544, в аспірантурі – 1268 (у ВМНЗ – 768 з відривом від виробництва і 500 – без відриву від виробництва), у НДУ навчалася 37 аспірантів (відповідно 17 і 20), у докторантурі – 29 (у ВМНЗ – 23, у НДУ – 6).

У 2009 р. в НДУ та ВМНЗ виконувалося 698 докторських і 2633 кандидатські дисертаційні роботи. Затверджено ВАК України 134 докторські і 680 кандидатських

дисертацій. 91 докторська і 499 кандидатських дисертаційних робіт знаходилося на розгляді у спеціалізованих вчених радах ВАК України.

МОЗ бере участь у формуванні на базах підвідомчих наукових установ та закладів мережі спеціалізованих вчених рад ВАК України на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата медичних, біологічних і фармацевтичних наук.

Згідно з Указом Президента України № 79/2009 від 30.11.2009 р. «Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 2009 року», Державні премії України в галузі науки і техніки 2009 р. присуджено:

➤ *Колективу вчених, у числі яких:*

Г.В. Бондар – доктор медичних наук, завідувач кафедри Донецького національного медичного університету ім. М. Горького;

П.Г. Кондратенко – доктор медичних наук, завідувач кафедри Донецького національного медичного університету ім. М. Горького;

О.І. Дронов – доктор медичних наук, завідувач кафедри Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця;

Б.С. Запороженко – доктор медичних наук, завідувач кафедри Одеського державного медичного університету;

І.А. Криворучко – доктор медичних наук, завідувач кафедри Харківського національного медичного університету;

В.Г. Яремко – доктор медичних наук, завідувач кафедри Запорізької медичної академії післядипломної освіти за розробку та впровадження нових методів діагностики і хірургічного лікування захворювань підшлункової залози.

➤ *Колективу учених, у числі яких:*

Л.А. Пиріг – член-кореспондент НАН України, завідувач кафедри НМАПО;

В.Г. Майданник – доктор медичних наук, завідувач кафедри Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця;

Т.Д. Нікула – доктор медичних наук, завідувач кафедри Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця;

О.І. Дядик – доктор медичних наук, завідувач кафедри Донецького національного медичного університету ім. М. Горького;

Ж.Д. Семидоцька – доктор медичних наук, завідувач кафедри Харківського національного медичного університету за розробку та впровадження системи методів діагностики, профілактики і лікування хвороб нирок.

Відповідно до постанови Президії Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки 25 молодих учених НДУ та ВМНЗ отримували у 2009 р. стипендії КМУ для молодих учених.

У 2009 р. премію КМУ за особливі досягнення молоді у розбудові України присуджено С.В. Шевчуку – старшому науковому співробітнику Українського державного науково-дослідного інституту реабілітації інвалідів у номінації «За наукові досягнення».

Державну стипендію видатним діячам освіти системи МОЗ України отримують 6 осіб, державну стипендію видатним діячам науки – 16 осіб.

Щорічну премію Президента України для молодих учених отримав Д.З. Воробець – асистент кафедри урології Львівського національного медичного університету ім. Данила

Галицького за наукову працю «Патогенетичні механізми розвитку сексуальної дисфункції у чоловіків і розробка нових методів її комплексної корекції».

Для забезпечення подальшого розвитку медичної науки та підвищення результативності виконання НДР та ефективності впровадження нововведень слід продовжити:

- Оптимізацію інфраструктури наукового потенціалу галузевої медичної науки шляхом формування раціональної мережі науково-дослідних установ, створення навчально-наукових виробничих комплексів «вищий навчальний заклад – науково-дослідний інститут».

- Спільно з Національною академією медичних наук координацію програм підготовки наукових кадрів, раціонального формування та використання науково-інформаційних ресурсів.

- Розширення внутрішньогалузевого та міжгалузевого комплексного вирішення наукових пріоритетних проблем. Перехід до вирішення науково-практичних проблем охорони здоров'я через формування відповідних регіональних, галузевих, міжгалузевих і державних програм, що сприятиме використанню асигнувань бюджетів різних рівнів.

- Збільшення обсягів фінансування наукової діяльності відповідно до вимог Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», що дасть змогу суттєво підвищити рівень та якість матеріально-технічного забезпечення наукових установ, адекватно фінансувати пріоритетні наукові розробки.

- Підвищення соціального статусу науковця і мотивації до наукової діяльності шляхом підвищення заробітної плати та інших соціальних гарантій, що дозволить активізувати підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів, суттєво вплинути на омолодження кадрового потенціалу медичної науки.

- Удосконалення технології планування наукових досліджень, механізмів впровадження у медичну практику результатів наукових досліджень на рівні регіональних управлінь охорони здоров'я, що суттєво підвищить ефективність інноваційних процесів у галузі.

- Удосконалення науково-правової бази регулювання інноваційної діяльності у сфері охорони здоров'я та створення університетських клінік, як це передбачено Концепцією розвитку охорони здоров'я населення України та Концепцією розвитку медичної освіти;

- Впровадження принципів ДМ у виконання наукових досліджень та при аналізі базових показників здоров'я населення.

- Підтримку талановитої наукової молоді (молодих учених та аспірантів).

- Підготовку фахівців з управління інвестиційною та інноваційною діяльністю у сфері охорони здоров'я.

МОЗ формуватиме ефективну систему поєднання медичної науки і практики, забезпечуватиме подальший розвиток наукових досліджень у сфері клінічної та профілактичної медицини і концентрацію галузевого наукового потенціалу на вирішальних напрямках інноваційного розвитку галузі охорони здоров'я.